

PAPER DETAILS

TITLE: Montessori Yönteminin Bes-Altı Yas Çocuklarının Alici Dil Gelismine Etkisinin Incelenmesi

AUTHORS: Gökhan KAYILI, Sezai KOÇYIGIT, Filiz ERBAY

PAGES: 347-355

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/257857>

Montessori Yönteminin Beş - Altı Yaş Çocuklarının Alıcı Dil Gelişimine Etkisinin İncelenmesi

Examination Of The Affect Of Montessori Method On Receptive Language Of Kindergarten Children

Gökhan KAYILI*
Sezai KOÇYİĞİT**
Filiz ERBAY***

ÖZET

Bu araştırmada, Montessori yönteminin beş - altı yaş çocuklarının alıcı dil becerilerine etkisi incelenmiştir. Araştırma, deneme modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2008 – 2009 yıllarında Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi İhsan Doğramacı Uygulama Anaokulu'nda eğitim gören toplam 40 çocuk oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Peabody Resim-Kelime Testi kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre, Montessori yöntemi ile eğitim alan beş - altı yaş çocuklarının alıcı dil becerileri ile Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programına göre eğitim alan beş - altı yaş çocuklarının alıcı dil becerileri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

ANAHTAR KELİMELER

Montessori Yöntemi, dil gelişimi, okul öncesi eğitim.

ABSTRACT

At this research, the effects of Montessori Method to receptive language skills of five-six aged children were examined. This research was carried out with essay form. Working group of research consists of totally 40 kindergarten children who received education between 2008-2009 academy years in İhsan Doğramacı Application Kindergarten, Faculty of Vocational Education, Selcuk University. Peabody Picture-Vocabulary Test was used as data collection tool. According to the result of research, a significant difference was found between receptive language skills of kindergarten children who receive education with Montessori Method and also education according to The Ministry of Education, Preschool Education Program.

KEY WORDS

Montessori Method, language development, preschool education.

* Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Bölümü.

** Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Bölümü.

*** Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Bölümü.

GİRİŞ

Dil insanın kendisini ve çevresini ifade edebilmesinde, düşünceler geliştirilmesinde, görüp algılanan, yaşanan olaylarla ilgili bilgileri, çeşitli kültür birikimlerini aktarmada, diğer insanlarla iletişim kurabilmesinde, isteklerini, umutlarını, üzüntülerini, sevinçlerini, düşüncelerini, hissettiklerini anlatabilmesinde ve başkalarınınkini anlayabilmesinde, diğer insanları etkilemesinde, yönlendirme ve yönetmesinde kullandığı en güçlü iletişim aracıdır (Erdoğan, Bekir ve Aras, 2005; Aktan Kerem, 2005). Dil, iletişim sağlama aracı olarak kullanılan sesler, işaretler (semboller) ve sözcükler gibi temel birimleri olan bir sistemdir (Dönmez, 1986).

Dil gelişimi ise, kelimelerin, sayıların, sembollerin kazanılması, saklanması ve dilin kurallarına uygun olarak kullanılmasıdır. Dilin kendine özgü kuralları ve bu kurallar çerçevesinde gelişen bir sistemi vardır. Bu karmaşık sistemin gelişiminde çeşitli görüşler öne sürülmektedir. Bu görüşlerden bir kısmı dil gelişiminde kalıtımın, diğerleri de çevresel etkenlerin daha etkili olduğunu savunmaktadır (Senemoğlu, 1989).

Dilin iki temel bileşeni vardır. Bunlardan ilki (reseptif dil, anlama dili) alıcı dil, diğeri (ekspresif dil) anlatım dilidir. Alıcı dil; sözel uyaranların duyu-sinir ağı ve işitsel-algısal süreçler aracılığı ile alınması ve anlaşılması olarak tanımlanır. Anlatım dili ise; duyu-sinir ve motor-sinir işlevler (nefes alma, ses çıkarma, rezonans, artikülasyon mekanizmaları gibi) ile zihinsel kavramın bir ses imgesi aracılığıyla ifadesidir (Karacan, 2000). Alıcı dil anlatım dilinden önce gelişir. İlk çocukluk veya okul öncesi dönem diye adlandırılan sıfır-altı yaş grubu çocuklarındaki dil gelişimi, özellikle Türkçenin eğitim ve öğretimi açısından özenle üzerinde durulması gereken temel dil devresidir. Bu devrede, okul öncesi çağındaki çocukların dil kurallarına uygun olarak konuşabilmeleri, öğrendikleri sözcükleri yerli yerinde kullanabilmeleri ve öğrendiklerini doğru telaffuz edebilmeleri büyük önem taşımaktadır. Etkin bir şekilde dinleyebilen ve konuşabilen çocuk başkalarıyla ilişkilerinde başarılı olduğu gibi etkin öğrenme stratejileri geliştirmekte ve okuma yazma becerisi kazanmada da öne çıkmaktadır. Yaşına uygun dil becerileri geliştiremeyen çocuklar ise sosyal uyumsuzluk, okuma zorluğu yaşamakta ve okulda çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu nedenlerle okul öncesi dönemde çocukların dil gelişimlerinin desteklenmesinde farklı etkinlik ve yöntemler kullanılmalı; çocukların eğitim ortamları fark-

lı materyallerle zenginleştirilerek dil gelişimi için uyarıcı hâle getirilmelidir (Sağır, 2002; Sevinç, 2003).

Alan yazında okul öncesi dönemde dil gelişimi ve onun desteklenmesine ilişkin farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan biri Maria Montessori'nin görüşleridir. Maria Montessori de dil eğitimi okul eğitiminin odak noktası olarak görür. Montessori'ye göre dil, birlikte yaşamaktan dolayı gelişmektedir. Yine dil, anlamlı ve önemi olan simgelerin yapısıdır; ayrıca iç ve dış dünyadaki olayları betimler. Montessori dilin oluşumu konusunda öncelikle okul süresini düşünmez. Çünkü çocukta dilin gelişmesi çok daha önce başlar. Dile hâkim olabilmek kalıtsal bir olay değildir; ama çocuğun işitme ve konuşma potansiyeline bağlıdır. Montessori bu konuda bilinçaltında dili öğrenebilmenin emici zihnin bir sonucu olduğunu düşünmüştür. Montessori dil eğitimi bütünsel açıdan ele almıştır. Çocuk yardım almaktadır ama bu dolaysız bir yardımdır (Wilbrandt, 2008).

Montessori dil eğitiminin içinde okuma yazma çalışmalarına da ağırlık vermiştir. Montessori'ye göre yazma becerisi okuma becerisinden önce oluşur. Montessori yönteminde, çocuklar harflerin isimlerini sırayla öğrenmeden önce harflerin sesletimlerini öğrenirler. Önce sesletimler öğretilir, çünkü bunlar ileride okuyabilmeleri için gerekli olan kelimelerin sesleridir. Çocuklar bu sesletimleri, öğretmenin verdiği zımparalı harflere dokunarak öğrenirler ve bu da çocukların ilgisini çeker. Okuma eğitimi, çocuğun zımparalı harfleri kullanmasına yönelik ilgisinin artması ve gördüğü kelimelerin ne demek olduğunu sormaya başlaması ile başlar. Montessori eğitim yaklaşımında harf kartlarını kullanarak kelime üretmek veya yazma çalışmaları yapmak okuma alışkanlığı kazandırır (Dönmez, 1986). Çocuklar sınıf içindeki eşyaların, nesnelerin, eylemlerin yazılışını görerek öğrenirler. Bu konu ile ilgili örnek verirse bardağın üzerinde ismini görür ve onu kullanır. Montessori yönteminde, konuşulan dilde sözel ifade geliştirici etkinlikler, yazmaya yönelik çizgi etkinlikleri, küçük cisimlerle yapılan ses etkinlikleri, yazmaya yönelik kalem ve kâğıtsız etkinlikler, okumaya yönelik materyaller ve alıştırmalar dil geliştirici etkinliklerin temeli olarak ele alınır (Wilbrandt, 2008).

Alan yazın tarandığında Montessori yöntemini inceleyen pek çok çalışmanın bulunduğu görülmektedir. Fakat Montessori yönteminin çocukların alıcı dil becerileri üzerindeki etkisi ile ilgili yapılan çalışmaların sayısı sınırlıdır. Bu çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca araştırma sonucu Montessori yönteminin okul öncesi eğitim dönemindeki çocukların alıcı dil gelişimlerine etkisini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada Montessori yönteminin beş-altı yaş çocuklarının alıcı dil gelişimlerine etkisi incelenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma deneme modelindedir. Deneme modelleri; neden-sonuç ilişkilerini belirlemeye çalışmak amacı ile doğrudan araştırmacının kontrolü altında, gözlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma modelleridir. Araştırma gerçek deneme modellerinden, son-test kontrol gruplu model olarak planlanmıştır. Son-test kontrol gruplu modelde yansız atama ile oluşturulmuş iki grup bulunur. Bunlardan biri deney, öteki kontrol grubu olarak kullanılır ve gruplara sadece son-test uygulanır (Karasar, 2005).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, 2008–2009 öğretim yılında Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi İhsan Doğramacı Uygulama Anaokulu'nda eğitim alan ve yansız atama ile seçilen beş-altı yaş çocuklarından oluşmaktadır. Araştırmanın deney grubuna Montessori yöntemi ile eğitim alan 20 çocuk, kontrol grubuna ise Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programına göre eğitim alan 20 çocuk olmak üzere toplam 40 çocuk dâhil edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu oluşturulurken cinsiyet değişkeni göz önüne alınmıştır.

Veri Toplama Aracı

Peabody Resim-Kelime Testi

Asıl formu İngilizce (Peabody- Picture-Vocabulary Test) olan Peabody Resim-Kelime Testi Dunn tarafından hazırlanmış, Katz ve arkadaşları tarafından 1972 yılında Türkçeye uyarlanmıştır (Katz, Önen, Demir, Uzlukaya ve Uludağ, 1974). Peabody Resim-Kelime Testi kelime bilgisinin gelişimini ölçmektedir. İki-on iki yaş arası çocuklara bireysel olarak uygulanabilir. Uygulamada zaman sınırlaması olmayıp, 10–15 dakikada yanıtlanabilmektedir. Testte resimlerle kelime (kavram) gelişimini saptamayı amaçlayan sorular bulunmaktadır. Her biri 4 resimden oluşan 100 kart ve kayıt formu vardır. 100 adet karttan oluşan testte, çocuğun her kartta bulunan dört adet resim arasından kendisine söylenen kelimeye uygun olan resmi bulup göstermesi istenmektedir. Her doğru yanıtı 1 puan verilir. Teste son sekiz sorudan altı tanesine yanlış cevap alınana kadar devam edilir. Puanların toplamı testin ham puanını oluşturmaktadır. Bu-

nu bulmak için de çocuğun en son bildiği kelimenin sıra numarasından, o numaraya kadar yaptığı yanlışların toplamı çıkartılır. Elde edilen bu ham puan, önceden saptanmış olan çocuğun yaşadığı yere (köy, şehir, gecekodu) göre Alıcı Dil Yaşını Bulma Çizelgesinden alıcı dil yaşına çevrilir. Doğum tarihi (gün/ay/yıl) testin yapıldığı tarihten çıkartılarak takvim yaşı bulunur. Peabody Resim-Kelime Testi, kelime bilgisinin gelişimini ölçmesi, alıcı dil yaşını belirlemesi bakımından ayrıca da bireysel olarak uygulanabilme özelliğine sahip olmasından dolayı araştırmada kullanılması uygun görülmüştür.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada kullanılan Peabody Resim-Kelime Testi araştırmacı tarafından her çocuğa bireysel olarak uygulanmıştır. Elde edilen puanlar SPSS 11.0 programı kullanılarak, Mann-Whitney U testi ile analiz edilmiştir.

BULGULAR

Montessori eğitimi alan ve MEB Okul Öncesi Eğitim Programına göre eğitim alan anaokulu çocuklarının alıcı dil puanlarının Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Alıcı Dil Puanlarının Gruba Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Montessori Grubu	20	28,23	564,50	45,50	,000
Kontrol Grubu	20	12,77	255,50		

Tablo 1’e göre, Montessori yöntemi ile eğitim alan çocuklar ile Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programına göre eğitim alan çocukların alıcı dil puanları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($U=45,50$, $p<.01$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, Montessori yöntemi ile eğitim alan çocukların, MEB Okul Öncesi Eğitim Programına göre eğitim alan çocukların alıcı dil puanlarından daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu, Montessori yönteminin çocukların alıcı dil becerilerini artırmada etkili olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada Montessori yönteminin beş-altı yaş çocuklarının alıcı dil becerilerine etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda, Montessori yöntemiyle eğitim alan çocuklarla Milli Eğitim Bakanlığı okul öncesi eğitim programına göre eğitim alan çocukların alıcı dil puanları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($U=45,50$, $p<.01$). Montessori yöntemi çocukların alıcı dil gelişimlerini desteklemektedir. Bu sonuç, Montessori'nin eğitim felsefesiyle örtüşmektedir. Montessori eğitim anlayışını çocukların hareket, duyu, aritmetik ve okuma yazma ile dil eğitimlerinin üzerinde yapılandırılmıştır (Erben, 2005).

Montessori'nin çocuğun eğitiminde önemle durduğu bir başka konu da ana dilinin geliştirilmesidir. Evans, Montessori'nin dilin geliştirilmesine ilişkin çalışmalarında esas aldığı gelişim özelliklerini, isimlendirme evresi, fark etme evresi, telaffuz evresi olarak özetler. Öğretmen, dile ilişkin alıştırmalarda bu düzeni izler. Nesnenin hangi özelliğini tanıtmak istiyorsa, kullandığı dilde bu özelliği vurgulayan sözcüklere yer verir. Çocuğa nesnenin sözü edilen özelliği ile ilgili kavramı içeren sözcükleri kullanabilmesi için fırsat verir. Bu fırsatın özendirilmesinin gerekliliğini de yöntemin bir parçası olarak kabul eder. Bu noktada Montessori'nin amacı, çocuğun serbestçe kendini ifade etme yeteneğini kazanmasından çok dilin kavramlara ilişkin yönünün yapılandırılmış alıştırmalar yardımı ile geliştirilmesidir (Akt. Oğuz ve Köksal Akyol, 2006).

Ayrıca Montessori yönteminde çocukların dil eğitimi için özel olarak hazırlanmış materyaller kullanılır. Dil etkinlikleri ağırlıklı olarak bu materyallerin kullanımı ile gerçekleştirilmektedir. Çocuk bu materyalleri kullanarak doğal bir süreç içerisinde yeni kavramlar ve anlamlar eşliğinde yeni kelimeler öğrenmektedir. Tüm bu nedenler göz önüne alındığında, bu araştırmada elde edilen, Montessori yönteminin dil gelişiminde bu derece etkili olması şaşırtıcı bir sonuç değildir. Aksine araştırma sonucu, alan yazında yer alan bilgilerle örtüştüğü için beklenen bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır.

Sonuçları etkileyebileceği düşünülen bir başka unsur, Montessori yönteminin bire bir eğitim yaklaşımıdır. Bu yöntemde öğretmen her çocukla bireysel olarak ilgilenir, etkinliklerin pek çoğu bireysel olarak uygulanır. Bu nedenle öğretmen her çocuğun bireysel ihtiyaçlarını tespit etmek ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda her çocuk için bireysel etkinlik programları hazırlamak durumundadır. Hazırlanan bu programların çocukların diğer gelişimlerinde olduğu gibi dil gelişimleri ile ilgili ihtiyaçlarına da gerekli katkıyı sağlayacağı düşünülmektedir. Milli Eğitim Programının uygulandığı sınıflarda da farklı etkinliklerle

çocukların dil gelişimleri desteklenmektedir. Ancak çocuk sayısının fazla olması gibi sebepler öğretmenlerin bu tür bireysel programları hazırlayıp uygulamasını güçleştirmektedir. Bu nedenle bu sınıflardaki çocukların alıcı dil puanlarının Montessori yönteminin uygulandığı sınıftaki çocukların puanlarından daha düşük çıkması kaçınılmazdır.

Montessori yöntemi, çocuğun öğrenme isteği üzerine kurulmuştur. Çocuğa kendi kendine uygulayarak, en iyi ve en kolay şekilde öğrenme yolunu bulmasını sağlar (Oğuz ve Köksal Akyol, 2006). Dil etkinliklerinde de aynı durum söz konusudur. Geleneksel eğitim anlayışının aksine çocuk dille ilgili kazanımlarına kendi isteği doğrultusunda, kendi keşifleri ile ulaşır. Bu da çocukta dilin daha etkili ve kalıcı bir şekilde öğrenilmesine zemin hazırlar. Görüldüğü üzere bu durum da çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir.

Montessori yönteminin çocukların alıcı dil becerilerine etkisinin araştırıldığı diğer çalışmalarda benzer bulgulara ulaşılmıştır. Prendergast (1969) Kaliforniya’ da yapmış olduğu araştırmada Montessori yönteminin çocukların okula hazır bulunuşluluk düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucunda Montessori yöntemiyle eğitim alan anaokulu çocukları ile normal programa göre eğitim alan anaokulu çocuklarının alıcı dil puanlarının anlamlı düzeyde farklılaştığını bulmuştur.

Erben (2005) tarafından Montessori materyallerinin zihin engelli ve işitme engelli çocukların alıcı dil gelişiminden görsel algı düzeyine etkisinin incelenildiği çalışmada, zihin engelli deney ve kontrol grubu öğrencilerin ön test ve son teste bağlı olarak “daire, dikdörtgen ve kare” şekillerini tanıyabilmeleri açısından 0,01 manidarlık düzeyinde ($p < 0,01$) anlamlı bir fark bulunmuştur. Zihin engelli deney grubu öğrencilerine uygulanan ön test ve son test sonuçlarına bakıldığında son testin yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum Montessori materyallerine uygun olarak hazırlanan ve sunulan çalışmanın grup içindeki süreçte zihin engelli deney grubu öğrencilerin alıcı dil becerilerinden görsel algı düzeylerini etkilediği sonucuna ulaşıldığını göstermektedir.

Öneriler

Çocuğun ilerideki yaşamında başarılı ya da başarısız olmasını hazırlayabilecek dili etkili olarak kullanma yeteneğinin, dil gelişiminin kritik olduğu okul öncesi yıllarda uygun öğretim-öğrenme ortamları düzenlenerek geliştirilmesi gerekmektedir. Çocukların dili kullanmasına yol açacak ortamlar hazırlanarak, bu ortamlarda dilin biçimsel ve anlamsal özelliklerinin kazandırılmasına önem verilmelidir. Bu bağlamda okul öncesi eğitim programı Montessori yönteminde

kullanılan dil geliştirici materyaller ve etkinliklerle veya benzer çalışmalarla zenginleştirilebilir. Okul öncesi öğretmenlerine Montessori yöntemi ile ilgili özel ya da hizmet içi eğitim kursları düzenlenebilir. Eğitimciler bu kurslarla çocuklarda dil gelişimini nasıl destekleyecekleri konusunda kendilerini geliştirebilirler. Okul öncesi eğitime yönelik Montessori uygulamalarını içeren teorik kitaplar, uygulamaya yönelik kitaplar hazırlanabilir. Bu kitapların uygulama CD'leri ile desteklenmesi eğitimcilerin bu etkinliklere daha fazla yer vermesini sağlayabilir. ©

KAYNAKLAR

- Aktan Kerem, Ebru. (2005). *Okul Öncesi Dönemde Fonolojik Duyarlılık ve Gelişimi. Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Behrman, RE. & Vaugan, VC. (1987) *Developmental Pediatrics Nelson Textbook of Pediatrics*. USA, WB Saunders Company.
- Dönmez, B. N. (1986). *Çocuklarda Dilin Kazanılışı*. 4. Ya-pa Semineri YAY. Ankara
- Erben, S. (2005). *Montessori Materyallerinin Zihin Engelli ve İşitme Engelli Çocukların Alıcı Dil Gelişiminden Görsel Algı Düzeyine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Erdoğan, S., Bekir, Ş. H. ve Aras, E., S., (2005). Alt Sosyoekonomik Bölgelerde Anasınıfına Devam Eden 5–6 Yaş Grubundaki Çocukların Dil Gelişim Düzeylerine Bazı Faktörlerin Etkisinin İncelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*. 14(1), 231–246.
- Karacan, E. (2000). Bebeklerde ve Çocuklarda Dil Gelişimi. *Klinik Psikiyatri*. 3, 263–268.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Katz, J., Önen, F., Demir, N., Uzlukaya, A. ve Uludağ, P. (1974). A Turkish Peabody Picture-Vocabulary Test. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*. 6(1–2), 129–140.
- Miller J. F., Chapman R. S. & Branston M. B. (1980) Language Comprehension in Sensorimotor Stages V And VI. *J Speech Hear Re.*,23, 284–311.
- Oğuz, V. ve Köksal Akyol, A. (2006). Çocuk Eğitiminde Montessori Yaklaşımı. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15 (1). 243–256.
- Prendergast, R. (1969). Pre-Reading Skills Developed in Montessori And Coventional Nursery Schools. *The Elementary School Journal*. 70(3), 135–141.
- Sağır, M. (2002). *İlköğretim Okullarında Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Senemoğlu, N. (1989). Okulöncesi Eğitimde Dilin Önemi. *Milli Eğitim Vakfı Dergisi*. 4(14), 21–22.
- Sevinç, Müzeyyen. (2003). *Dil Gelişimi ve İlköğretime Hazırlık. Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Smolak, L. (1982). Cognitive Precursors of Receptive vs. Expressive Language. *J Child Lang*. 9, 13–22.
- Wilbrandt, E. Ç. (2008). *Okul Öncesi Dönem Montessori Yöntemi İle Kaynaştırma Uygulamaları*. Ankara: Poyraz Ofset.